

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների
զարգացման գործում

Հաստատություն՝ Երևանի հ.133 մուլթի-մանկապարտեզ

Դաստիարակ՝ Մարգարիտ Աբգարյան

Ղեկավար՝ Ժաննա Ավետիսյան

Երևան 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....3

ԳԼՈՒԽ 1. «Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների զարգացման գործում »

1.1 Հայրենասիրական դաստիարակությունը մանկապարտեզում.....5

1.2 Էքսկուրսիաները, մշակութային այցերը՝ որպես նախադպրոցականի զարգացման և դաստիարակության միջոց.....9

Եզրակացություններ.....14

Օգտագործված գրականության ցանկ.....15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադպրոցական տարիքը երեխայի անհատականության ձևավորման ու զարգացման ամենաբուռն շրջանն է: Հենց այս տարիքում են դրվում մարդու աշխարհայացքի, շրջապատող աշխարհի նկատմամբ նրա վերաբերմունքի հիմքերը: Երեխաները սովորում են հարգել միմյանց, ծանոթանում այլ ազգությունների հետ, սովորում են իրենց սովորույթները ու ավանդույթները, մասնակցում ազգային տոնակատարություններին և ծիսակատարություններին: Այս ամենի հիմքը դրվում է հենց նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում՝ հայրենասիրական միջոցառումների, ազգային տոնակատարությունների, ուսումնաճանաչողական էքսկուրսիաների և այցերի միջոցով: Այսպես նախադպրոցականը գեղագիտության, պատմության, գրականության, բանահյուսության, արվեստի պատառիկների միջոցով սկսում է հաղորդակից դառնալ իր հայրենիքին:

Նախադպրոցական շրջանը բավականին նպաստավոր է հայրենասիրական զգացմունքների դաստիարակման համար, քանի որ հենց այս ժամանակ է երեխայի մոտ տեղի ունենում մշակութային և արժեքային կողմնորոշումների ձևավորումը, դրվում են երեխայի անհատականության հոգևոր և բարոյական հիմքերը, նրա հույզերի, զգացմունքների, մտածողության զարգացումը, հասարակության մեջ սոցիալական հարմարվողականության մեխանիզմները, սկսվում է ինքնաճանաչման գործընթացը: Նաև նախադպրոցական տարիքը բարենպաստ է երեխայի վրա հուզական և հոգեբանական ազդեցության համար: Անշուշտ, նախադպրոցականները որոշակի մակերեսային գիտելիքներ ունեն իրենց հայրենի քաղաքի, տարածաշրջանի և ընդհանուր առմամբ հայրենիքի մասին: Հենց այս հենքի վրա էլ մանկապարտեզում իրականացվում է երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությունը: Երեխայի մոտ հայրենասիրության զգացումը պետք է լինի գիտակցված, ներթափանցի մանկական հոգեբանության մեջ, ներառվի իմացական գործընթացներում: Պետական, ազգային, եկեղեցական տոները, որոնք նշվում են մանկապարտեզում, նույնպես առանցքային նշանակություն ունեն այս համատեքստում, քանի որ երեխաները ստանում են ոչ միայն գիտելիք, այլև նրանց մեջ ձևավորվում է արժեքային վերաբերմունք դեպի ազգային ավանդույթներն ու հայրենիքը:

Այս առումով իրենց արդյունավետությունն ունեն նաև էքսկուրսիաները, նպատակային զբոսանքները, մշակութային այցերը, որոնք ավելի պատկերավոր ու նկարագրական են դարձնում նախադպրոցականների պատկերացումները հայրենիքի, հայրենասիրության մասին:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Սույն հետազոտության արդիականության համար հիմք է հանդիսացել նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ հայրենասիրական դաստիարակության անհրաժեշտությունը, այդ թվում էքսկուրսիաների, նպատակային զբոսանքների, մշակութային այցերի միջոցով:

Հետազոտության նպատակը: Սույն հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել ավագ և միջին նախադպրոցական տարիքի երեխաների հայրենասիրական դաստիարակության եղանակները նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում:

Հետազոտության խնդիրը: Դիտարկել այն արդյունավետ եղանակներն ու մեթոդները, որոնց միջոցով նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում կարելի է հայրենիքին, նրա մնայուն արժեքներին ծանոթացնել սաներին, ինչպես նաև նրանց մեջ սերմանել հայրենասիրական զգացումներ:

ԳԼՈՒԽ 1. « Էքսկուրսիաների և մշակութային այցերի դերը սաների զարգացման գործում»

1.1 Հայրենասիրական դաստիարակությունը մանկապարտեզում

«Անցյալի պատմությունը մի լուսատու լապտեր է, որ ամեն մի ժողովուրդ ձեռքին պետք է ունենա իր ճամփեն անմոլոր գնալու համար»
Հովհ. Թումանյան

Թերևս ճիշտ էր մեծն բանաստեղծը, որ իր այս մտքով հաստատում էր մեկ այլ մեծ գրողի՝ Ռաֆֆու այն միտքը, թե «Հայրենասիրությունը սկսվում է հայրենաճանաչությունից»: Դժվար կլինի սիրել ու պաշտպանել հայրենիքը, երբ ոչինչ չգիտես նրա անցյալի, ներկայի ու ապագայի տեսլականի մասին: Մատաղ սերնդի հայրենասիրական դաստիարակությունը կրթական համակարգի կարևորագույն խնդիրներից մեկն է: Այդպես եղել է մեր ողջ բազմադարյան պատմության ընթացքում՝ պայմանավորված մեր պայքարող, չհանձնվող, ազատասեր տեսակով: Հենց այս ազնիվ գաղափարներն են, որ պետք է դրվեն մատաղ սերնդի մեջ հայրենասիրական զգացմունքներ դաստիարակելու հենքում: Մատաղ սերնդի հայրենասիրական դաստիարակությունը մշտապես գտնվել է նախադպրոցական կրթության ուշադրության կենտրոնում, քանի որ մանկությունը կյանքի ամենանպաստավոր շրջափուլն է անձի մոտ հայրենիքի նկատմամբ սեփական պատկերացումները ճիշտ ձևավորելու, սիրո զգացմունքն արմատավորելու և հայրենիքի պաշտպանի գիտակցումը սերմանելու համար: Այս հարցն էլ ավելի սուր է ներկայանում մեր օրերում՝ պայմանավորված արդի մարտահրավերներով:

Անշուշտ, հայրենիքը միայն հողն ու ջուրը չէ, ինչը պետք է անվերապահորեն պաշտպանել, հայրենիքը նաև մի մեծ տուն է, ընտանիք, որը հարկավոր է ծաղկեցնել, շենացնել ու զարգացնել: Հայրենիքը պիտի յուրաքանչյուր երեխայի համար դարձնել հպարտության ու պատվի խորհրդանիշ: Կարծում ենք, որ այս գաղափարները պետք է

դրվեն մատաղ սերնդի դաստիարակության հենքում, և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունն այս առումով ունի իր առյուծի բաժինը: Այս զիտակցումն այսօր, իհարկե, ունի համաժողովրդական բնույթ, քանզի հայրենասիրական դաստիարակությունը նաև հայ ընտանիքի մեծագույն հիմնասյունն է, բարոյական արժեհամակարգի կրողը:

Հայրենասիրական բնույթի զգացմունքները դրված են ողջ կյանքի և մարդկության առկայության վրա՝ որոշակի սոցիալ-մշակութային միջավայրի ազդեցության ներքո: Պետք է հաշվի առնել, որ յուրաքանչյուր երեխա զգում է զգացմունքների օգնությամբ իրեն շրջապատող իրականությունը: Ահա թե ինչու, ցանկացած աճող սերնդի հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է սկսվի սիրո և հարգանքի դրսևորումներով դեպի իր հայրենի քաղաքը, երկիրը: Սովորողների հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է իրականացվի անընդհատ: Այս համատեքստում առանցքային է նախադպրոցականի մոտ ժողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակություն ձևավորումը, ինչը սահմանված է **նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչով, համաձայն որի՝** «նախադպրոցական տարիքում երեխան տիրապետում է բարեվարքության և սոցիալական արդարության պարզագույն կանոններին. դրսևորում է հարգանք և հոգատարություն շրջապատի հանդեպ, գնահատում է արարքների բարոյական ուղղվածությունը: Ճանաչում է հայրենիքը, Հայաստանի խորհրդանիշները (դրոշ, զինանշան, օրհներգ), դրսևորում է սեր և նվիրվածություն հայրենի երկրի հանդեպ: Ունի տարրական պատկերացումներ սեփական իրավունքների ու պարտականությունների մասին»¹: Այսպիսով, հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է ունենա անկյունաքարային նշանակություն, այստեղ պետք է հստակ երևա մանկապարտեզ-ընտանիք ամուր կապը, և սովորողի դաստիարակության հենքը երկուստեք պետք է ունենա նույն նպատակը՝ ունենալ հայրենասիրական գաղափարներով տոգորված, ազգի ու հայրենիքի հարկն իմացող սերունդ: Հայրենասիրություն դաստիարակելը պահանջում է հետևողական, համբերատար աշխատանք. այն չի ձևավորվում միանգամից. դրա ակունքները շատ խորն են, գալիս են նախնիներից, սկիզբ են առնում ընտանիքում, բակում, ընկերական

---

¹ «Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչ»

և հասարակական հարաբերություններում, դառնում կայուն որակ և անձի անբաժանելի մաս ու բնավորության գիծ:

Նախադպրոցական կրթությունը Հայաստանի Հանրապետությունում շարունակական կրթության համակարգի սկզբնական բաղկացուցիչ մասն է: Այն ամբողջական գործընթաց է, որն ուղղված է նախադպրոցական տարիքի երեխայի համակողմանի զարգացման ապահովմանը՝ նրա նախասիրություններին, ունակություններին, կարողություններին, անհատական, հոգեկան և ֆիզիկական առանձնահատկություններին համապատասխան: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունը պատասխանատվություն է կրում երեխայի բնականոն զարգացման համար, ինչն էլ հիմք է հանդիսանում, որ դեպի դպրոց երեխայի անցումը լինի սահուն և հեշտ: Շատ կարևոր է, որ ուսումնադաստիարակչական գործընթացը պլանավորելիս մանկավարժական աշխատողները հաշվի առնեն նախադպրոցական կրթական ծրագրերի պահանջները: Դրանք են՝ համապատասխանությունը նախադպրոցական կրթության չափորոշչին, կրթության աշխարհիկ բնույթը, երեխաների և մեծահասակների փոխգործունեության անհատակողմնորոշված (երեխայակենտրոն) մոտեցման ապահովումը, ազգային ավանդույթների և համամարդկային արժեքների գույգորդումը, նախադպրոցական կրթության բովանդակության մեջ երեխայի խոսքի, տրամաբանության, ֆիզիկական, մտավոր, գեղարվեստական զարգացման, իրավունքներին և պարտականություններին, բնագիտության հիմունքներին ծանոթացման ներառումը:

Բնականաբար, այս ամենը մեծապես կախված է բոլոր այն մասնագետների նվիրումից ու արհեստավարժությունից, ովքեր անմիջականորեն աշխատում են երեխայի հետ: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում կրթադաստիարակչական գործընթացի արդյունավետ իրականացման, նախադպրոցական կրթական չափորոշչային պահանջների բավարարման, պարապմունքների մեթոդական համար պատասխանատու են բոլոր նախադպրոցական մանկավարժական աշխատողները: Այս գործընթացի կարևոր մաս է նաև նախադպրոցականներին հայրենիքին ու նրա մնայուն արժեքներին ծանոթացումը: Դաստիարակը պետք է փորձի ուսումնական պարապմունքը, հանդեսը այնպես կազմակերպի ու պլանավորի, որպեսզի կարողանա հետաքրքրել ու մոտիվացնել սովորողին, սիրել տալ հայրենիքը, ազգային արժեքներն

ու ավանդույթները: Մանկապարտեզում ստացած հայրենիքի ու հայրենագիտության մասին գիտելիքները ամբողջանում, ավելի ակնառու են դառնում էքսկուրսիաների ժամանակ: Նախադպրոցական իր աչքով է տեսնում հետաքրքիր թանգարանային նմուշներ, պատմական հուշարձաններ, մոտենում հայրենի բնությանն ու մշակույթին: Հայրենագիտական նախագիտելիքները հաղորդվում են միջին խմբում, ավելի համակարգվում, աբողջանում արդեն ավագ խմբում: Ուսումնական պարապմունքների ժամանակ հարկավոր է երեխաներին չդնել կադապարների մեջ, թույլ տալ ինքնաարտահայտման, սեփական կարծիքն անկաշկանդ արտահայտելու: Հայրենաճանաչողական ուսումնական պարապմունքներ կարելի է անցկացնել նկարչության, երաժշտության շրջանակներում, կարելի է երեխաների համար կազմակերպել կինոդիտում, ծանոթացնել հայ անվանի մարդկանց, հերոսներին, գիտնականներին, արվեստագետներին: Մա նախադպրոցականի առաջին քայլերն են հայրենաճանաչության ճանապարհին, ուստի պետք է ամեն կերպ փորձել հետաքրքրել նրանց: Հայրենասիրությունը դրսևորվում է տվյալ երկրում ապրող ժողովրդի նկատմամբ սիրով: Երբ ասում ենք հայրենիք, առաջին հերթին հասկանում ենք հայրենիքում ապրող մարդկանց: Մեզանից յուրաքանչյուրի համար հայրենիքը սկսվում է իր տնից, իր բակից, իր այգուց և մայրենի լեզվից: Աճող սերնդին հայրենասեր դաստիարակել նշանակում է մշտապես աշխատել հայրենիքի բարգավաճման, ժողովրդի բարօրության, բարեկեցության բարձրացման գործին նրան հաղորդակից և մասնակից դարձնելու համար, «որդեգրել» հայրենիքում ընդունված օրենքները, դաստիարակել դրանց ենթարկվելու ունակություն, հարգել սահմանված կարգ ու կանոնը,

Այսպիսով, նախադպրոցական կրթության համակարգը պետք է ուղղված լինի ոչ միայն գիտելիքներով հարուստ, մտավոր գործունեության ընդունակ երեխայի զարգացմանը, այլև նրա անձնային հիմնարար որակների և սոցիալական հմտությունների զարգացմանը: Իսկ այդ համատեքստում առանցքային կարևորության հիմնահարց է հայրենասիրական դաստիարակությունը:

1.3 Էքսկուրսիաները, նպատակային զբոսանքները, մշակութային այցերը՝ որպես նախադպրոցականի զարգացման դաստիարակության միջոց

Նախադպրոցական կրթության մեջ էքսկուրսիաները, նպատակային զբոսանքները, մշակութային այցերը զարգացնող, դաստիարակող նշանակություն ունեն։ Դրանց հիմնական նպատակը նախադպրոցականների ազատ ժամանցի կազմակերպման միջոցով նրանց հետաքրքրությունների զարգացման համար պայմաններ ստեղծելն է, այն նպատակաուղղված է նրանց հոգևոր, գեղագիտական, ֆիզիկական զարգացմանը։ Նման միջոցառումները բավականին նպաստավոր է անցկացնել նյութի նախնական ուսումնասիրությունից հետո։ Էքսկուրսիաները, նպատակային այցերը կատարում են այն նույն գործառույթները, ինչ-որ ուսումնական պարապմունքները՝ ուսուցանող, դաստիարակող և զարգացնող։ Այս միջոցով տեղի է ունենում նախադպրոցականի գիտելիքների խորացում առանձին առարկաների և երևույթների մասին, նրանք հնարավորություն են ստանում գործնականում տեսական գիտելիքները կիրառել, խթանվում են դիտումներ կատարելու կարողությունների զարգացումը, ուշադրության, հիշողության կենտրոնացումը, դաստիարակվում են սաների մեջ գեղագիտական ընկալումներ և հայրենասիրություն։

Այս պարագայում մեծ է մշակութային կենտրոնների, այդ թվում նաև թանգարանների, պատկերասրահների, մանկական ներկայացումների ու ֆիլմերի դերը, որոնք, ինչպես գիտակրթական, այնպես էլ մշակութային կենտրոններ լինելով, ունակ են լուծելու անձի զարգացման և կրթության հետ առնչվող ամենաբազմազան խնդիրներ։ Ազգային արվեստի ու մշակույթի ցուցանմուշները, պատմական հուշարձանները, եկեղեցիները բացառիկ հնարավորություն ունեն միաժամանակ ազդելու մարդու մտավոր, կամային և հուզական ոլորտների վրա։ Այսպես նոր սերնդին են փոխանցում ոչ միայն մշակութային արժեքները և նրանց կոնկրետ պատմությունը, այլև դրանց միջոցով, ըստ իրենց տեսակի (պատմության, գրականության, երկրագիտական և այլն), ներկայացնում են մեր հայրենիքի ամբողջական կամ որևէ ոլորտի պատմությունը։ Մշակութային ու ազգային ուղղվածության նպատակային այցերը սաների առաջ բացում են այն կարևոր պատմական իրողությունները, փաստերը, որոնք պարտավոր է իմանալ իր հայրենիքը սիրող յուրաքանչյուր քաղաքացի։ Նման այցելությունների ժամանակ նախադպրոցականները ոչ միայն լսում, տեսնում, այլև մտիկից

ճանոթանում են այն առարկաների հետ, որոնք առնչվել են պատմական կարևոր իրադարձություններին՝ դրանց հաղորդելով ավելի գիտակցված բնույթ և ապահովելով ընկալման առավել հաճելի ու հեշտ տարբերակ: Կարևոր նշանակություն ունեն այցելությունները հարազատ բնակավայրի պատմության թանգարաններ: Այսպես երեխան վերաբերվում է իր բնակավայրին՝ որպես փոքր հայրենիքի, նրա մեջ ձևավորվում է սեր և հոգատարության: Հաշվի առնելով, որ 4-6 տարեկան երեխաների հետ տարվող աշխատանքների հիմքը խաղն է, բազմաթիվ թանգարաններ, պատկերասրահներ առաջարկում են խաղ-էքսկուրսիաներ՝ հաշվի առնելով նախադպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունները:

Հիմք ընդունելով այն, որ օբյեկտիվ իրական աշխարհի ճանաչողությունը սկսվում է զգայությունից, նախադպրոցականի ուսուցման ու զարգացման պրոցեսում մեծ տեղ է տրվում զննականությունը: Ջննական ընկալումը հեշտացնում է սաների գիտելիքների յուրացման պրոցեսը: Հայրենասիրական բնույթի էքսկուրսիաներն ու այցերը նախադպրոցական մանկավարժին հնարավորություն են տալիս կոնկրետ ու վառ փաստերի վրա երեխաներին ցույց տալ ուսումնասիրվող առարկաների ու երևույթների միջև եղած կապերը, պատճառի ու հետևանքի փոխկապվածությունը և մարդու վերաստեղծող ու վերաշինող ուժը: Այս առումով դաստիարակը ազատ է ընտրություն կատարել, թե ուր և ինչ նպատակով կարող է կազմակերպել այցելություն: «Նախադպրոցական ուսումնական հաստատության մանկավարժական աշխատողն իրավունք ունի ուսումնասիրարկչական աշխատանքներն իրականացնելու համար կիրառելու տարբերակային ձևեր՝ պահպանելով պլանավորմանը ներկայացվող սկզբունքներն ու չափանիշները»²:

Էքսկուրսիաները ընդլայնում են սաների մտահորիզոնը, նրանց միտքը հարստացնում են նոր տպավորություններով, հետաքրքրություն են առաջացնում դեպի իրենց շրջապատի բույսերը, կենդանիները, մարդկային հասարակությունը, հայրենիքը: Ինչպես հայ նշանավոր մանկավարժ Ա. Բահաթրյանն էր ասում. «Ուսուցման մեջ առաջինը և կարևորը դիտողականությունն է, երեխայի առաջին դիտողականությունները վարժեցնում են նրա զգայարանները, իսկ զգայարանն այն

---

² «Նախադպրոցական կրթության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 17, կետ 7:

դուռն է, որով արտաքինը մտնում, թափանցում է ներքին աշխարհը, ինչ-որ չի անցնում զգայարաններով, նա առհասարակ չի մտնում հոգու մեջ, ուստի միշտ ուսուցման պրոցեսում նախ պետք է երևան գա գաղափարը, իսկ հետո՝ բառը: Միայն այդպես կարելի է դիտողականությամբ մշակել լեզուն, իսկ լեզվով՝ հոգին ու միտքը»³:

Էքսկուրսիաներն ու թեմատիկ այցերը բացառիկ կարևոր նշանակություն ունեն նաև դաստիարակչական տեսակետից: Դրանք երեխայի մեջ զարգացնում են ուշադրություն ու դիտողունակություն, մշակում են գիտակցական կարգապահություն ու կազմակերպվածություն՝ մանկապարտեզից դուրս իրենց պահելու դաստիարակի կարգադրությունները ժամանակին, ճիշտ ու անթերի կատարելու ունակություն: Ընթացքում ձևավորվում են շատ բարոյական նորմեր՝ ընկերասիրություն, կոլեկտիվիզմ, փոխօգնություն և այլն: Էքսկուրսիաների ու նպատակային այցերի ժամանակ բացահայտվում է սաների բնավորությունը, նրանց շատ թաքնված ընդունակություններ ի հայտ են գալիս, իսկ ստացած տպավորությունները ավելի անմիջական են և պահպանվում են ավելի երկար: Եվ պատահական չէ, որ ասում են լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան տաս անգամ լսել:

Նախադպրոցական մանկավարժը պետք է սահմանի էքսկուրսիայի, նպատակային այցի կոնկրետ նպատակը և օբյեկտը, որպեսզի ըստ այդմ էլ պարզ լինի, թե էքսկուրսիայի ընթացքում երեխաները ինչ գիտելիքներ են ստանալու, ինչ նյութեր ուսումնասիրելու կամ հավաքելու, ինչ գործնական աշխատանքներ են կատարվելու: Սաների մեջ հայրենասիրության զգացմունքների խորացման տեսանկյունից անգնահատելի են հայրենագիտական էքսկուրսիաները: Էքսկուրսիաների միջոցով երեխան ծանոթանում է երկրի մակերևույթի ձևերին, զգում հայրենի բնության գեղեցկությունը և ամենից շատ սիրում ու գնահատում այն: Էքսկուրսիայի ժամանակ զարգանում է նաև երեխաների էսթետիկական ճաշակը, նրանք կարողանում են գեղեցիկը տեսնել ամենտեղ՝ բնության մեջ, կյանքում և աշխատանքում:

---

³ Ա. Տեր-Գրիգորյան, Գործնական աշխատանքները բացատրական ընթերցանության դասերին, Երևան, 1963:

Գաղտնիք չէ, որ հոգևոր դաստիարակությունը կրթական գործունեության անբաժան, և կարևոր մասն է: Այդ գործընթացում առանձնահատուկ նշանակություն ունեն պետական, ազգային և եկեղեցական տոներին, հիշատակի օրերին, զոհված ազատամարտիկների, նշանավոր գործիչների հոբելյարներին նվիրված միջոցառումները, էքսկուրսիաները: Այսպես սաներն ավելի են մոտենում իրենց արմատների, ծանոթանում մեր հերոսների սխրանքներին, իրենց աչքով տեսնում են մեր հազարամյա վանքերն ու կոթողները: «Անկախ տարիքից՝ հասարակության բոլոր անդամների մեջ պետք է սեր դաստիարակել հարազատ վայրերի, իրենց գյուղի, ավանի, քաղաքի, հայրենի բնաշխարհի նկատմամբ: Դաստիարակել հայրենիքը պաշտօպանելու պատրաստակամուն, փաստացի օրինակներով երեխաների մեջ ամրապնդել սերը ժողովրդի նկատմամբ»⁴:

Նախադպրոցական կրթության կարևորությունը գնահատելով՝ պետք է ընդունենք, որ հենց կրթության ու դաստիարակության միջոցով կարելի է հասնել հասարակական մտածողության, հոգևոր-բարոյական և մշակութային արժեքների զարգացման, հայրենասիրական զգացմունքների արժեվորման: Գաղտնիք չէ, որ երեխան իր գիտելիքի կարողությունների ու հմտությունների նախնական պաշարը ստանում է նախադպրոցական հանրակրթական ուսումնական հաստատությունում, որտեղ կայանում է անձի կրթական ու դաստիարակչական առանցքային գործընթացը, ուստի հենց այստեղ է, մանուկը սկսում գործել ինքնուրույն, հանդես գալ նախաձեռնողի դերում, ճանաչում ու սիրում իր հայրենիքը, փորձում ծավալել հայրենասիրական գործունեություն՝ ի շահ հայրենիքի հզորացման:

Հայրենասիրական դաստիարակության հենքը աճող սերնդի մայրենի լեզվով կրթությունն է, մեր բազմադարյա մշակույթին, ավանդույթներին, սովորույթներին ու պատմությանը ծանոթացումը, կարճ ասած՝ ազգային ոգու, մտածելակերպի, հոգեբանության, վարք ու բարքի արմատավորումը մատաղ սերնդի մեջ: Իրականում հայրենասիրություն սերմանելն ամենաբարդ խնդիրներից է, որի արդյունքը միանգամից չի երևում: Դա ամենօրյա հետևողական աշխատանք է: Ապագա հայ զինվորը, բժիշկը, ուսուցիչը, ով դեռ իր առաջին քայլերն է անում կյանքում, պետք է

---

⁴ Յու. Ամիրջանյան, «Մանկավարժություն», Երևան, 2005, էջ 348:

գիտակցի, որ իր երկիրը երբեք անարդար պատերազմներ չի վարել, որ իր պարտքն է հայրենիքը պաշտպանել թշնամիներից ու կռիվ տալ անարդարության դեմ: Հենց այս նպատակին է ուղղված նախադպրոցականների մեր հայրենիքի հրաշալիքներին ծանոթացումը:

Այսպիսով, հայրենասիրական ուղղվածությամբ էքսկուրսիաների ու այցելությունների էությունը կայանում է բացատրությամբ՝ ցուցադրության, շրջագայության մեջ: Այն ինչը նախադպրոցականը տեսնում է, տպավորվում է նրա գիտակցության մեջ: Էքսկուրսիայի ժամանակ նախադպրոցական մանկավարժը սանի մեջ պետք է հետաքրքրություն առաջացնի դեպի հայրենիքը, հայ ժողովուրդն ու նրա պատմությունը, մշակույթը: Բնության մեջ անցկացվող էքսկուրսիաները լայն հնարավորություն են տալիս ծանոթանալ հայրենի բնաշխարհին, սիրել ու գնահատել մեր բնությունը: Եկեղեցիներ, վանքեր ու հայրենագիտական թանգարաններ այցելությունները նպաստում են նախադպրոցականների հայրենասիրական ոգու բարձրացմանը՝ նրանց մեջ սերմանելով սեր և հարգանք մեր կրոնի և կրոնական ծիսակարգերի նկատմամբ:

Ի վերջո հայրենիքը սիրելն ու հարգելը պետք է չպարտադրել, մատաղ սերունդը, վստահաբար, ունի այն մոտիվացիան, որ իր հայրենիքն ամենալավ ու ամենից հարազատ վայրն է աշխարհի երեսին: Եվ որպես եզրափակիչ խոսք՝ հիշենք մեծն բանաստեղծի խոսքերը.

«Ման եկա, մայրի՛կ, աշխարհից աշխարհ,

Ամենից սիրուն, լավ տունը, որ կա,

Էս գորշ խրրճիթն է, Էս հին խրրճիթն է,

Գետի եզերքին, ծառերի տակին»: Հովի Թումանյան

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նախադպրոցական տարիքում կտրուկ կերպով աճում են երեխայի ֆիզիկական և հոգեկան զարգացման հնարավորությունները՝ առաջացնելով նոր պահանջմունքներ, հետաքրքրությունները: Վաղ նախադպրոցական տարիքից մինչև ավագ նախադպրոցական տարիք էական զարգացում է ապրում մտածողությունը: Խոսքի զարգացմանը զուգընթաց՝ այլ մարդկանց հետ երկխոսության զարգացման արդյունքում մտածողությունը անցնում է դեպի կոնկրետ գործառնությունների մակարդակ: Ուստի հենց այս տարիքը բավականի նպատակահարմար է երեխային ծանոթացնել հայրենիքին, սիրել տալ իր տունը, քաղաքը, երկիրը հայրենակիցներին: Հենց այս ամենի ամբողջությունն է, որ անվանում ենք հայրենասիրություն: Եթե նպատակ է դրվում սաների մեջ ձևավորել նվիրական զգացումներ հայրենիքի հանդեպ, ապա չպետք է բացառապես բավարարվել խմբասենյակում իրականացվող ուսումնական պարապմունքներով: Այս համատեքստում իրենց կարևորագույն առաքելությունն ունեն էքսկուրսիաները, զբոսանքները, որոնց շնորհիվ նախադպրոցականը ճանաչում է իր հայրենիքը, մոտիկից շփվում հայրենիքի կարևոր արժեքների հետ, պատկերացում կազմում մշակույթի, արվեստի, ազգային ավանդույթների մասին: Այս ամենն իրենց անփոխարինելի դրոշմն են թողնում նախադպրոցականի աշխարհաճանաչողության, աշխարհընկալման վրա, նրանց մեջ ձևավորում հստակ սկզբունքներ ու համոզմունքներ: Նախադպրոցական տարիքին զուգընթաց՝ տեղի է ունենում նկատելի փոփոխություններ: Ավելի է ամրանում համակրանքի զգացումը կարեկցումը, ուստի այս տարիքում բավականաչափ նպաստավոր է, որ երեխան սովորի սիրել նաև իր հայրենիքը, գիտակցի դրա դերն ու կարևորությունն իր կյանքում:

Ուստի կարևոր ենք համարում նմանօրինակ համալիր միջոցառումների հաճախակի անցկացումը, որոնք ունակ են հայրենիքի մասին առարկայական գիտելիքներ ու տպավորություններ տալ նախադպրոցականներին:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչ»:
2. «Նախադպրոցական կրթության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 17, կետ 7:
3. Ա. Տեր-Գրիգորյան, Գործնական աշխատանքները բացատրական ընթերցանության դասերին, Երևան, 1963:
4. Յու. Ամիրջանյան, «Մանկավարժություն», Երևան, 2005, էջ

Հավելում

